

ACTUALITATEA BISERICESCĂ ȘI ECUMENICĂ

CHURCH AND ECUMENICAL NEWS

„Vino și Vezi.“ O scurtă introducere explicativă pe marginea unui nou document publicat de Comisia pentru Credință și Constituție

Pr. Conf. Dr. Habil. Daniel BUDA

Rezumat:

Acest scurt articol prezintă procesul de dezvoltare a ideii de realizare a documentului „Vino și vezi” ca document al Comisiei pentru Credință și Constituție și descrie procesul de scriere, adoptare și publicare a acestuia. Partea a doua prezintă conținutul și receptarea acestuia la nivelul CMB, precum și în alte medii. Scopul acestui studiu este de a acompania traducerea românească a documentului „Vino și vezi.”

Cuvinte-cheie :

Vino și vezi; Credință și Constituție; Pelerinaj; Eclesiologie; Dialog inter-religios.

I. Introducere

Revista Teologică a publicat în ultimul ei număr¹ traducerea românească a primei părți a documentului Comisiei pentru Credință și Constituție nr. 224 intitulat *Vino și vezi. O invitație teologică la Pelerinajul dreptății și păcii*.² În acest număr al *Revistei Teologice* este publicată a doua parte a traducerii românești a acestui document. O

---

¹ *Revista teologică* 4, 2019, p. 253-261.

² WCC Publications, Geneva, 2019.

notă³ plasată la sfârșitul primei părți a traducerii românești anunța cititorii *Revistei Teologice* că a doua parte a traducerii va și însoțită de un studiu introductiv și explicativ.

O astfel de prezentare a documentului ”Vino și vezi” este absolut necesară, nu numai pentru mediul românesc, ci și pentru cel ecumenic mai larg, de vreme ce, din păcate, Consiliul Mondial al Bisericilor (CMB) a publicat textul acestui document al Comisiei pentru Credință și Constituție – cum de altfel era obișnuit pentru astfel de documente – fără nicio introducere sau cuvânt înainte al secretarului general al CMB sau al Directorului Secretariatului Comisiei pentru Credință și Constituție.⁴

II. Ideea și dezvoltarea documentului ”Vino și vezi”

Prima întâlnire a nou-constituitei Comisii pentru Credință și Constituție de după cea de-a zecea Adunare Generală a CMB din Busan, Coreea, s-a întâlnit la Mănăstirea Caraiman, Bușteni, între 17-24 iunie 2015. Aceasta a avut ca scopul de a constitui grupuri de studii ale Comisiei și de a identifica posibile arii de cercetare și reflecție teologică. Au fost formate trei grupe de studii. Grupul de Studiu I a fost împărțit în trei sub-grupe: 1. Fundamentele teologice și eclesiologice ale Pelerinajului, Dreptății și Păcii; 2. A trăi Evanghelia lui Iisus Hristos într-o lume pluralistă; și 3. Responsabilitate creștină și speranță pentru o lume în criză. Moderatori ai acestui grup de studii au fost aleși Rev. Dr. Sandra Beardsall, Biserica Unită din Canada și Rev. Dr. Jaeshik Shin, Biserica Presbiteriană din Coreea.

Scopul sub-grupului 1, așa cum este consemnat în procesul verbal al întâlnirii Comisiei din Mănăstirea Bușteni era acela de a aduce ”o contribuție semnificativă la tema generală a Pelerinajului dreptății și Păcii a CMB, în urma colaborării cu grupul teologic de lucru numit Grupul de Referință despre Pelerinaj care a fost instituit pentru a promova această temă în întreg CMB-ul ... Scopul acestui grup este de a produce într-un timp relativ scurt (în doi ani) o contribuție scurtă dar substanțială din punct de vedere eclesiologic și teologic, mai întâi pentru înțelegerea pelerinajului, care este un concept nu foarte familiar pentru toate comunitățile creștine, iar apoi de a lega noțiunea de pelerinaj de urmărirea dreptății, păcii și protejării creației.”⁵ Același raport a subliniat nevoia unei cooperări strânse între cele trei sub-grupe ale Grupului de Studiu I, precum și cu Grupul de Studiu Teologic și cu Grupul Teologic de Referință

---

³ *Revista teologică* 4, 2019, p. 261.

⁴ Întrebarea mea legată de această chestiune, adresată prin email Rev. Dr. Odair Pedroso Mateus, Directorul Secretariatului pentru Credință și Constituție a rămas fără răspuns.

⁵ Minutes of the Meeting at the Monastery of Caraiman Busteni, Romania, 17-24 June 2015, Faith and Order Paper No. 222, p. 53.

pentru Pelerinajul Dreptății și Păcii.⁶ Odată de a început munca Grupului de Studiu I,⁷ cooperarea cu Comisia Bisericii pentru Afaceri Internaționale și cu Comisia pentru Misiune Globală și Evanghelizează precum și cu Programul pentru Dialog Inter-Religios și Cooperare s-a dovedit a fi necesar, util și fructuos.

Pe măsură de munca acestui Grup de Studiu s-a dezvoltat și după o consultare bine realizată, toți membrii lui au căzut de acord că “cea mai bună strategie ar fi aceea de a combina cele trei sub-grupuri și de a lucra împreună pentru realizarea unui document teologic fundațional pentru Pelerinajul Dreptății și Păcii.”⁸ Scrierea documentului “Vino și vezi” a fost realizată în mai multe etape. Acest proces a implicat două întâlniri importante: una în Tagaytay, Filipine și o alta în Aberdeen, Scoția.

II.1. Întâlnirea din Tagaytay, Filipine

Prima întâlnire a avut loc în Octombrie 2016 în Filipine (la Centrul Angels Hills din orașul Tagaytay). Au participat douăsprezece membri ai Grupului de Studiu I. Prof. Dr. William Henn (Biserica Roano-Catolică), un membru al Grupului de Studiu, a pregătit un text care a fost discutat pe parcursul întâlnirii. Fiecare sub-grup a adăugat secțiuni noi menite să reflecte aria lor de interes și cercetare. Principalul rezultat al întâlnirii a fost acela că documentul a fost extins și aprofundat cu o serie de referințe biblice, patristice și istorice. Temele celorlalte două sub-grupe, anume cel despre protejarea creației și cel despre diakonie au devenit parte a acestui document aflat acum într-o fază avansată de redactare.

Această întâlnire a avut loc în Tagaytay ca urmare a invitației Bisericii Filipineze Independente, o biserică membră a CMB din Filipine care are o istorie cu totul interesantă.⁹ Unii dintre membrii Grupului de Studiu au participat, după întâlnire, la conferința “Catolicitate și Globalizare” organizată la sediul Bisericii Filipineze Independente din Manila, cu cooperarea Uniunii de la Utrecht și cu participarea capului acestei uniuni, Arhiepiscopul Joris Vercammen și a unor reprezentanți ai mai multor biserici vechi-catolice din Europa. Uniunea de la Utrecht și Biserica Filipineză Independentă au un trecut istoric similar în ceea ce privește separarea lor de Biserica Romano-Catolică și au un interes special în a reflecta asupra catolicității din diferite

---

⁶ Ibidem. Trei membri al Grupului de Studiu I au participat la întâlnirea Grupului de Studiu Teologic pentru Pelerinajul pentru Dreptate și Pace care a avut loc la Ierusalim în februarie 2016.

⁷ Prezentarea de față se bazează, în parte, pe propria experiență ca membru al staff-ului Secretariatului pentru Credință și Constituție desemnat să asiste Grupul de Lucru I care a produs documentul “Vino și Vezi.”

⁸ Minutes of the Meeting at the eMseni Christian Centre Benoni, near Pretoria, South Africa 15-21 June 2017, Faith and Order Paper No. 223, p. 24.

⁹ Vezi <https://www.oikoumene.org/en/member-churches/philippine-independent-church>

perspective. Prezența membrilor Comisiei pentru Credință și Constituție, mai ales a Prof. Dr. William Henn, un excelent eclesiolog romano-catolic, a dat o dinamică pozitivă conferinței.

II.2. Întâlnire la Aberdeen, Scoția

Un alt pas important spre finalizarea documentului „Vino și vezi” a fost întâlnirea a șase membri ai Grupului de Studiu și a unor membri ai staff-ului Secretariatului Comisiei pentru Credință și Constituție în Aberdeen, Scoția. Acolo ei au revizuit și șlefuit o versiune avansată a documentului. Merită menționat aici că întâlnirea a fost găzduită de Prof. Dr. Thomas Greggs în locuința sa privată. La întâlnirea de la Aberdeen s-a decis forma finală a titlului documentului. Anumite părți din document au fost făcute mai vivace și au primit forma unei invitații, în speranța că documentul va fi mai atractiv pentru mediile din afara CMB. De asemenea, conexiunile dintre documentul “Vino și vezi” și alte documnete CMB, mai ales cu documentul *Biserica spre o viziune comună* au fost făcute mai explicite, iar mai multe citate au fost introduse în corpul documentului.

II.3. Adoptarea și publicarea documentului

După întâlnirea de la Aberdeen, forma deja avansată a documentului “Vino și vezi” a fost discutată pe mai departe și revizuită între membrii Grupului de Lucru precum și în cadrul Secretariatului Comisiei pentru Credință și Constituție. Au fost introduse mai multe note bibliografice și au fost corectate unele detalii. Vesiunea lui finală a fost prezentată pentru aprobare Comisiei pentru Credință și Constituție care s-a întrunit în iunie 2017 la Pretoria, Africa de Sud. După o discuție vie cu privire la scopul și conținutul documentului “Vino și vezi,” acesta a fost aprobat, cu sugestia ca anumite mici schimbări să fie încă realizate. Acestea au fost operate de co-moderatorii Grupului de Lucru și de Secretariatul Comisiei pentru Credință și Constituție.

Textul publicat al documentului “Vino și vezi” a fost lansat în cadrul întâlnirii Comisiei pentru Misiune Mondială și Evanghelistă care a avut loc la Helsinki, Finlanda, între 16-22 mai 2020.¹⁰ Moderatorul Comisiei pentru Credință și Constituție Rev. Dr. Susan Durber care a participat la acest eveniment a declarat că “ecumenicitatea” documentului “Vino și vezi,” “constă mai degrabă în metodă decât în obiectul lui” căci Comisia nu s-a temut de o discuție teologică de cel mai profund nivel. Principala intenție a Grupului de Studiu care a realizat acest document a fost, în opinia ei, “să pună laolaltă ceea ce este mai bun în diferitele noastre tradiții, precum și de a pune față în față complexitatea diferitelor noastre contexte, de a oferi un

---

¹⁰ <https://www.oikoumene.org/en/press-centre/news/come-and-see-text-exemplifies-a-new-way-of-working>

fundament teologic, o cale pe care bisericile ar putea să o urmeze în pelerinajul lor comun.”¹¹

Grupul de Studiu I va continua prin dezvoltarea altor două texte care vor fi în strânsă legătură cu documentul “Vino și vezi.” “Vino și vezi: Mărturie și Slujire: Proclamarea Păcii Domnului nostru Iisus Hristos într-o lume pluralistă din punct de vedere religios” și “Cultivare și Purtare de Grija: O Teologie Ecumenică a Dreptății pentru și în cadrul Creației.”¹²

III. Titlul, structura și conținutul documentului

“Vino și vezi,” este de fapt un citat biblic.¹³ Sunt cuvintele adresate de Domnul nostru Iisus Hristos lui Andrei și însoțitorului său când aceștia l-au văzut pe Iisus și L-au întrebat: “Învățătorule, unde locuiești?” Răspunsul lui Iisus a fost “Veniți și veți vedea.” Ei au mers să vadă și “au rămas la El în ziua aceea” (Ioan 1, 39-41). Istorisirea despre “Vino și vezi,” din Noul Testament este inspirantă: nu este numai despre a veni și a pleca sau a vedea, este despre a sta, a învăța și a mărturisii. După experiența aceasta, Apostolul Andrei a mers la fratele său Petru și i-a spus: “Am găsit pe Mesia!” (Ioan 1, 41). Documentul Comisiei pentru Credință și Constituție intitulat “Vino și vezi” este o invitație adresată bisericilor de a se alătura Pelerinajului Dreptății și Păcii lansat de CMB. Este vorba, așa cum arată subtitlul, de “o invitație teologică.” Este de asemenea indicat că documentul “Vino și vezi,” va încerca să schițeze o teologie a pelerinajului. Așa cum indică un paragraf din introducere “În acest text noi oferim perspective despre pelerinaj din prisma tradiției creștine și din două perspective semnificative care afectează bisericile în vreme ce călătorim prin lume: mișcându-ne spre o lume dreaptă și sustenabilă și căutând pacea în relațiile inter-religioase. Un conținut teologic al pelerinajului poate să ne ajute să găsim legătura dintre vindecarea diviziunilor creștine și vindecarea creației și a relațiilor umane în lume.”¹⁴

Documentul “Vino și vezi” este structurat pe șase părți. Prima parte este de fapt o introducere care conține cinci paragrafe care explică scopul documentului și realizează conexiunile necesare cu Pelerinajul Dreptății și Păcii și indică principalele direcții teologice ale conținutului documentului. Partea II intitulată “Pelerinaj: Perspective din Scriptură și din tradiția creștină” și conține două capitole distincte: A. Perspective din Scriptură (6 paragrafe) și B. Perspective din Tradiția Creștină (5 paragrafe). Primul

---

¹¹ Ibidem.

¹² Minutes of the Commission on Faith and Order Meeting at in Nanjing, China, 13-19 June 2019, p. 48.

¹³ O simplă căutare pe google relevă faptul că «Vino și vezi» este de asemenea și titlul unui film anti-război produs în 1985. Este de asemenea numele unui site creștin din Nazaret. (www.comeandsee.com).

¹⁴ Vino și vezi, 5.

capitol, despre perspective din Scriptură, indică elementele biblice care ar putea sta la baza unei teologii a pelerinajului. Se afirmă mai întâi că “pelerinajul și călătoria se află în centrul Scripturilor” (paragraful 6). Cele mai importante elemente biblice identificate ca fiind călătorii și/sau pelerinaje sunt: chemarea adresată de Dumnezeu lui Avraam și Sarrei de a-și părăsi poporul lor și de a-i urma lui Dumnezeu într-un pământ pe care Dumnezeu li-l va arăta (cf. Fac. 12, 1-9); eliberarea poporului evreu din robia Egiptului și însoțirea lor de către Dumnezeu prin pustie spre pământul făgăduinței (paragraful 6); psalmii ca și “cântări de pelerinaj” folosiți ca și cântări de rugăciune de către evrei în călătoria lor spre Muntele Sionului (paragraful 7); ideea fundamentală a profetilor care descriu “epoca mesianică drept curgere a tuturor neamurilor spre Ierusalim” (paragraful 8); călătoria ca “o metaforă importantă pentru interpretarea narațiunilor evanghelice”: Iisus în mișcare ca “învățător itinerant”; călătoria cu Iisus prin luarea propriei Cruci (paragraful 9); Iisus călătorind spre și dinspre Ierusalim (paragraful 10); Iisus “calea, adevărul și viața” (cf. Ioan 14, 6) (paragraful 11). Există o indicație și cu privire la primii creștini: ei sunt numiți exilați pe pământ, o denumire folosită pentru evrei și apoi transferată spre ucenicii lui Iisus.

Capitolul al doilea al acestei a doua părți indică următoarele surse din tradiția creștină în legătură cu pelerinajul și teologia acestuia: pelerinajul Egeriei din secolul al IV-lea care a plecat din vestul Europei spre Egipt și Palestina (paragraful 12); pelerinajul ca “metaforă spirituală”: Epistola către Diognet descrie creștinii ca “rezidenți străini”; urcarea lui Moise pe Muntele Sinai descrisă ca o călătorie a credinței de către Sfântul Grigorie de Nyssa (paragraful 13); călătorind în pustietate în scopul unei vieți ascetice, unii creștini din perioada post-constantiniană, când creștinii au devenit tot mai privilegiați, a crescut rolul monahismului ca “pelerinaj ascetic”; exemplul lui Margery Kempe, o englezoaică din secolul al XIV-lea, care a plecat într-un “pelerinaj extins care i-a hrănit viața ei mistică interioară” (paragraful 14). Paragraful 15 indică unele aspecte corupte pe care le-a luat pelerinajul de-a lungul istoriei, precum consumerismul, achiziționismul, nedreptatea și violența. Ultimul paragraf subliniază “binecuvântarea spirituală” a pelerinajului și subliniază faptul că acest obiect religios vechi a găsit expresii și evaluări noi în ochii unor noi forme de dezvoltare a creștinismului global, precum Bisericele Instituite Africane.

Partea a treia intitulată “O Teologie pentru Pelerinajul Dreptății și Păcii” cuprinde cinci paragrafe. Este partea principală a documentului și dezvoltă o teologie a pelerinajului în legătură cu și pe baza marilor capitole ale teologiei. Paragraful 17 construiește o teologie a pelerinajului, începând cu triadologia, hristologia, pnevmatologia, antropologia și eshatologia. Se afirmă că “sursa ultimă” a pelerinajului este “dragostea lui Dumnezeu Cel în Treime.” Sunt indicate doar sumar anumite conexiuni cu alte capitole ale teologiei. Paragraful 18 relevă dimensiunile eclesiologice ale pelerinajului, acestea fiind prezentate într-un mod mai detaliat. Sunt realizate conexiuni cu celebrarea Tainelor, în special a Euharistiei. Paragraful 19

prezintă “dimensiunile ecologice” ale pelerinajului: “Fiecare ființă umană și întreaga umanitate, se poate spune că este într-un fel de pelerinaj de la creare spre îndeplinirea finală a dreptății și păcii.” Același paragraf indică valoarea pelerinajului de “a fi atent la solidaritate și a ne îndrepta spre aceasta împreună cu ceilalți călători,” anume cu cei marginalizați, discriminați și excluși. Următorul paragraf continuă pe aceeași temă a protejării mediului. „Abuzul distrugerii mediului înconjurător este o ofensă adusă lui Dumnezeu și o nedreptate față de oamenii prezentului și față de generațiile viitorului.” Argumentația construită în acest paragraf se încheie cu următoarea concluzie: “Astfel, pelerinajul implică cinstirea integrității creației pe calea spre o viață dreaptă și sustenabilă pe pământ.” Paragraful 21, ultimul din această a treia parte, are în centru comuniunea, atât între oameni cât și între biserici, precum și între poporul lui Dumnezeu și Dumnezeu și între poporul lui Dumnezeu și creație.

Partea a patra, intitulată “Dreptatea și provocarea mișcării spre o lume în schimbare” cuprinde patru paragrafe. Paragraful 22 afirmă că o lume dreaptă și sustenabilă postulează pocăință și reconsiderarea multor practici și obiceiuri pe care le avem fiecare dintre noi. Dreptatea pentru oameni merge mână în mână cu dreptatea pentru întreaga creație. Accentul din paragraful 23 este pe creație și relația ei cu Creatorul. “În Iisus, întreaga istorie a mântuirii, începând de la creația însăși, este revelată ca un fel de călătorie a pelerinului spre împărăția eshatologică a lui Dumnezeu, o lege “a dreptății și păcii și bucuriei în Duhul Sfânt.” (Rom. 14, 17) – afirmă acest paragraf. Paragraful 24 introduce dezvoltarea unor „propuneri concrete” cum anume bisericile ar trebui “să se angajeze în activități profetice să se opună nedreptății și violenței, afirmând demnitatea umană și integritatea creației.” Ultimul paragraf al acestei a patra părți a documentului “Vino și vezi” dezvoltă unele idei despre “mișcarea spre unitate slujește la vindecarea întregului pământ locuit.” Ultima lui parte este mai degrabă eclesiologică subliniind rolul pe care bisericile ar trebui să-l joace în lucrarea de vindecare. Este citat și documentul ”Biserica: spre o viziune comună.”

Partea a cincea “Pacea: Trăind Evanghelia Domnului nostru Iisus Hristos într-o lume pluralistă religios” și are cinci paragrafe. Paragraful 26 vorbește despre pacea lui Hristos proclamată de creștini. Creștinii sunt chemați să aducă pacea lui Hristos întregii lumi. Înțelesul acestei păci este unul complex, cuprinzând “adevăr, memorie, pocăință, dreptate, iertare și dragoste.”¹⁵ Paragraful 27 vorbește despre deschiderea comunității ”Bisericii peregrine” spre toate realitățile complexe de astăzi. Este doar un paragraf introductiv pentru paragraful ulterior care vorbește despre relația creștinilor și

---

¹⁵ Este un citat din documentul emis de Comisia pentru Misiune Globală și Evangelism, intitulat ”Misiunea ca Slujire a Reconcilierii, 39. Vezi <https://www.oikoumene.org/en/resources/documents/other-meetings/mission-and-evangelism/preparatory-paper-10-mission-as-ministry-of-reconciliation>

a bisericilor cu lumea pluralistă din punct de vedere religios în care trăim. Cadrul descris în acest paragraf este, pe de o parte, porunca dată de Iisus ucenicilor Săi să propovăduiască Evanghelia și să boteze în numele Sfintei Treimi pe cei care cred (Matei 28, 19-20) și libertatea de a alege afilierea religioasă, pe de altă parte. Exprimă **”pelerinajul comun al întregii creații cu care biserica împarte lumea și invită lumea să participe la vestea cea bună (cf. Romani 8, 22-23).”** Paragraful 29 citează din nou *Biserica: spre o viziune comună* spre a sublinia faptul că ”Creștinii de astăzi sunt mai conștienți de gama largă a religiilor diferită de a lor și de adevărurile și valorile pozitive pe care acestea le conțin.” Libertatea religiei și demnitatea umană sunt susținute cu două episoade neo-testamentare: întâlnirea lui Iisus cu femeia siro-feniciană și cu femeia samariteană. Ultimul paragraf (30) al acestei părți descrie diferitele situații în care trăiesc creștinii în lume. Unii se află în situații de putere, iar alții abia că sunt tolerați sau chiar persecutați. Creștinii au fost persecutați de-a lungul istoriei iar uneori au devenit persecutori, iar alții creștinii au beneficiat de bunătatea și protecția oamenilor de alte credințe. Scopul acestui paragraf este de a introduce noțiune de *martyria* și pentru a pleda pentru toleranță și pentru respectarea drepturilor comune fundamentale.

Ultima parte a documentului ”Vino și vezi” (partea VI) intitulată ”Împreună în Pelerinajul dreptății și păcii” conține trei paragrafe. Are un caracter concludiv. Paragraful 31 explică titlul documentului și afirmă că prin alegerea temei Pelerinajului dreptății și păcii ” CMB nu numai că a afirmat dorința de a ne mișca împreună, ci afirmă de asemenea că mișcarea lui este spre Împărăția lui Dumnezeu.” Paragraful 32 exprimă nădejdea că dezvoltarea unei astfel de teologii a pelerinajului, așa cum s-a realizat în acest document, ar putea ”să ajute la depășirea unei caracterizări a mișcării ecumenice care uneori a făcut eforturi să caute unitate în ”doctrină” în competitive cu eforturile de a colabora în ”slujire.” ”A fi împreună în pelerinaj implică faptul că slujirea creștină este înrădăcinată cu siguranță în credința noastră comună, în planul salvator și înnoitor al lui Dumnezeu pentru lume” este speranța exprimată în ultimul paragraf. Ultimul paragraf din *Vino și vezi* este o invitație: ”Pelerinajul Dreptății și Păcii invită bisericile noastre să ofere împreună, chiar acum voința lor comună de a fi deschise noilor căi în care Duhul răspunde cererii cu care creștini fără număr din întreaga lume se roagă în fiecare zi: ”Facă-se voia Ta.”

Receptarea documentului “Vino și vezi”

În raportul Grupului de Studiu 1: Biserica în Pelerinajul dreptății și păcii în lumea de astăzi prezentat la Nanjing în China de co-moderatoarea Prof. Dr. Sandra Beardsall a numit ”Vino și vezi” ”o realizare remarcabilă și un document util.”¹⁶ De asemenea ea a menționat că ”documentul a fost discutat în amănunt și a fost bine

---

¹⁶ Minutes of the Commission on Faith and Order Meeting at in Nanjing . . . , p. 7.

acceptat în interiorul Consiliului Mondial al Bisericilor.”¹⁷ Într-adevăr, “Vino și vezi” a fost prezentat în mai multe forumuri ale CMB, precum Comitetul Permanent pentru Consens și Colaborare și fost bine primit. De asemenea, afirmația că documentul “Vino și vezi” este “exemplar pentru cooperarea Comisiei pentru Credință și Constituție cu alte expresii ale CMB, precum Comisia pentru Misiune Globală și Evangheliism”¹⁸ este definitorie pentru procesul de scriere a unui astfel de document consistent, în doar doi ani.

Ortodocșii ar putea să aprecieze “Vino și vezi” pentru apelul său consistent și istoric și pentru multele exemple luate din scrierile patristice. Este un text teologic consistent și un bun exemplu că textele ecumenice pot fi și ar trebui să fie adânc înrădăcinate într-o reflecție teologică cu sens, altfel devine o simplă ideologie.

„Vino și vezi”

O invitație teologică la Pelerinajul pentru Dreptate și Pace Documentul nr. 224 al Comisiei pentru Credință și Constituție

Trad. din engl. de Pr. Conf. Dr. Habil. Daniel Buda

(continuare din numărul anterior al *Revistei Teologice*)

III. O teologie pentru Pelerinajul Dreptății și Păcii

17. Pelerinajul Dreptății și Păcii nu este, în cele din urmă, direcționat spre un anume loc sfânt, ci mai degrabă spre împlinirea Împărăției lui Dumnezeu. Își găsește sursa lui ultimă în *dragostea lui Dumnezeu Cel în Treime*, Care a creat lumea, Care o întărește și o înnoiește prin Duhul Sfânt și Care perfecționează și reconciliază toate lucrurile în Hristos la sfârșitul timpului. Iisus Hristos intră în lume prin întruparea Sa. Călătoria Sa prin lume Îl duce prin Cruce spre Învierea Sa și spre exaltare în slavă, așa cum este portretizat în imnul hristologic de la Filipeni 2, 5-11, astfel încât să răscumpere și să transforme creația. El împacă toate lucrurile cu El Însuși (Col. 1, 15-20) și dă mai departe Împărăția Tatălui, astfel încât Dumnezeu să fie în toate (I Cor. 15, 24-28). Pelerinajul Dreptății și Păcii nu numai că își are fundamentul său hristologic, ci are și un fundament *pneumatologic*. Bisericile se mișcă împreună, energizate de Duhul Sfânt, a căror creștini Îl mărturisesc ca fiind „Domnul, de viață

---

¹⁷ Ibidem.

¹⁸ Ibidem.

făcătorul” în Crezul niceo-constantinopolitan. Duhul adevărului conduce Bisericile spre o viziune a voinței lui Dumnezeu pentru voința lui Dumnezeu, pentru relațiile umane; le mișcă spre a discerne voința lui Dumnezeu, în cadrul diferitelor contexte în care ei se găsesc, și îi întărește să slujească acel plan prin mărturie profetică și acțiune în diferitele lor societăți. Acest pelerinaj poate fi înțeles ca implicând și postulând o *antropologie teologică*, anume să învețe și să exprime demnitatea și destinul ființelor umane ca fiind create după chipul lui Dumnezeu, răscumpărați în Hristos și sfințiți de către Duhul. Grija pentru dreptate, pace și grija pentru creație decurge în mod necesar din modul în care credința creștină înțelege relația ființelor umane cu Dumnezeu, cu semenii și cu natura. Pelerinajul poate să-și găsească originea și raționamentul în inaugurarea de către Iisus a Împărăției lui Dumnezeu, precum și *scopul său eshatologic* în nădejdea deplinei lui realizări. Așa cum Dumnezeu a condus poporul lui Israel spre libertate prin deșert într-un nor ziua și într-un stâlp de foc noaptea, și așa cum Iisus i-a condus pe ucenicii Săi mai departe spre noul pământ al făgăduinței prin cuvintele „urmează-Mi Mie”, tot așa Bisericile, sub puterea și sub îndrumarea Duhului Sfânt, se mișcă împreună spre a-L urma împreună spre împlinirea unor ceruri noi și a unui pământ nou (cf. Apoc. 21).

18. Pelerinajul are, de asemenea, dimensiuni *ecclesiologice*. Înseamnă trăirea în comuniune cu ceilalți discipoli ai lui Iisus, hrăniți de ascultarea Cuvântului lui Dumnezeu și celebrând tainele credinței. Existența creștină este un pelerinaj împărtășit realizat ca popor al lui Dumnezeu. Poporul pelerin al lui Dumnezeu experiază o pregustare a banchetului ceresc de fiecare dată când se adună pentru a celebra Euharistia. Evanghelia după Luca scoate în evidență multe alte teme ecclesiologice. Iisus ne spune cum un stăpân și-a trimis slujitorii să aducă oaspeți de pe drumuri și de pe la colțurile ulițelor – de la periferie – pentru a participa la ospățul pe care el l-a pregătit (Luca 14, 15-24), în vreme ce, în drumul lor spre Emaus, unii dintre ucenici L-au recunoscut pe Domnul în frângerea pâinii (Luca 24, 35). Deși în situația actuală a diviziunii lor, bisericile nu au ajuns încă la punctul în care toate să fie capabile să celebreze împreună Cina Domnului, și de vreme ce împăcarea cu Dumnezeu și a unuia cu altul este centrul Cinei Domnului, mulți creștini consideră acesta ca fiind un moment nu numai pentru a ne ruga, ci și pentru a deveni întăriți și echipați pentru a-L sluji pe Domnul ca mesageri și agenți ai Evangheliei dreptății și păcii.

19. Teologia pelerinajului are, de asemenea, dimensiuni sociale și ecologice.¹⁹ Fiecare ființă umană și întreaga umanitate se poate spune că sunt într-un fel de

---

¹⁹ După ce citează cântarea cu care Zaharia s-a rugat la nașterea fiului său Ioan Botezătorul (Luca 1, 78-79), cea de-a zecea Adunare Generală a Consiliului Mondial al Bisericilor a anunțat Pelerinajul Dreptății și al Păcii cu următoarele cuvinte: „Provocările economice, ecologice, socio-politice și spirituale ne preocupă. În întunericul și în umbra morții,

pelerinaj de la creare spre îndeplinirea finală a dreptății și păcii. Pelerinajul înseamnă a fi atent la solidaritate și a ne îndrepta spre aceasta împreună cu ceilalți călători. Mai ales cu victime ale războiului și ale brutalității, victime ale intoleranței religioase, cu refugiații, cu migranții care au fost siliți să-și părăsească casele lor, cu cei exploatați de practice economice nedrepte, cu cei oprimați datorită rasei și etnicității lor, cu cei care au suferit de pe urma violenței sexuale, a traficului de carne vie, cu familiile aflate în suferință, cu copiii și tinerii care trăiesc în disperare, și cu cei care sunt marginalizați de societate. În Scripturi, vocile profetei și adevărului vin de la cei care sunt săraci și dezmoșteniți, care suferă și care au fost înrobiți și făcuți prizonieri. Din aceste părți ale grijii lui Dumnezeu – de la marginile societății – se va forma o nouă lume și aici este nevoie de pelerinajul să se formeze. Nu numai acestea sunt locurile unde umanitatea Îl întâlnește pe Dumnezeu ca eliberator, marginile sunt, de asemenea, spații privilegiate unde Dumnezeu Se descoperă pe Sine ca Dumnezeu drept care dorește plinătatea întregii vieți. Marginile sunt, de asemenea, spații unde creștinii trăiesc și își mărturisesc credința lor. La margini și de la margini, Dumnezeu îi cheamă pe creștini să proclame vestea cea bună a lui Iisus Hristos.

20. Abuzul distrugerii mediului înconjurător este o ofensă adusă lui Dumnezeu și o nedreptate față de oamenii prezentului și față de generațiile viitorului. Din acest motiv, Pelerinajul Dreptății și Păcii are o puternică dimensiune ecologică, recunoscând poziția unică pe care o ocupă ființele umane în ceea ce privește preluarea responsabilității și a asigurării că viața nu este violată. Când creștinii se minunează de viața și diversitatea creației, există un sens al măreției lui Dumnezeu și tot ceea ce există are o valoare inerentă. Astfel, pelerinajul implică cinstirea integrității creației pe calea spre o viață dreaptă și sustenabilă pe pământ.

21. Călătoria împreună în pelerinaj creează unitate în diferențele noastre. Persoanele sunt invitate la transformare alături de frații și surorile lor. Experiența pelerinajului poate să întărească comuniunea în interiorul bisericilor și între biserici. Pelerinajul dreptății și al păcii invită bisericile la o mai mare comuniune unele cu celelalte ca răspuns la chemarea lor de a sluji ca agenți pentru dreptate și pace, care sunt dimensiuni esențiale ale Împărăției lui Dumnezeu, inaugurate de Iisus și realizate în Duhul Sfânt. De vreme ce experiența pelerinajului promovează și accentuează unitatea, aceasta este legată într-un mod esențial de dreptate și de pace, ambele făcând actuale relațiile dintre Dumnezeu, umanitate și lumea care întruchiează planul divin pentru creație.

în suferință și în persecuție, cât de prețios este darul nădejdiei de la Domnul Cel Înviat!”. Vezi „Mesajul celei de-a zecea Adunări a Consiliului Mondial al Bisericilor: Alăturați-vă Pelerinajului dreptății și păcii”, paragraful 5, în *Encountering the God of Life*, (Geneva: WCC Publications, 2014), p. 36, ed. de Erlinda N. Senturias și Theodore A. Gill Jr.

IV. Dreptatea și provocarea mișcării spre o lume sustenabilă

22. În întreaga lume, creștinii se întâlnesc cu multe situații care strigă pentru dreptate și pace. Mișcarea spre o lume dreaptă și sustenabilă postulează pocăință pentru acele interpretări ale creației și providenței care uneori au fost denaturate și corupte de logica dominării. Grija sau abuzarea pământului lui Dumnezeu nu este doar, simplu, o chestiune de dreptate care poate să fie rezolvată alături de alte griji legate de dreptate. Mai degrabă, respectul pentru creația lui Dumnezeu este de o importanță foundatională pentru întreaga existență și identitate. Dreptatea pentru ființele umane aflate în suferință nu poate fi căutată în afara contextului trăirii într-un mod care este plin de respect față de mediul înconjurător. Dreptatea nu este o realitate abstractă care să fie realizată numai în interiorul comunității umane, ci înseamnă și cum anume noi, ca ființe umane și ca creștini, trăim în complexitatea vieții în reciprocitate cu toate ființele umane, cu alte creaturi și cu restul creației. În anticiparea deplinătății Împărăției lui Dumnezeu, toată creația bocește din pricina amenințărilor aduse dreptății și bunăstării – amenințări care sunt prezente, în special, în ceea ce privește comunitățile marginalizate și mediile înconjurătoare puse în pericol.

23. Dumnezeu a creat lumea și a văzut că toate au fost bine foarte (Fac. 1, 31). Dumnezeu nu este distant sau detașat de creație; de fapt, creația însăși implică relație: „Întreg pământul este plin de slava lui Dumnezeu ” (Isaia 6, 1-3). Scripturile certifică faptul că creația este primul act de revelație al lui Dumnezeu, iar acest prim act îl revelează pe Dumnezeu nu numai ca și Creator al pământului, ci și ca fiind prezent în creație. Dumnezeu Creatorul este prezent în și continuă să lucreze cu toți oamenii și cu toate creaturile, cu pământul, râurile, mările pentru a da viață și speranță. Dumnezeu dorește ca întreaga creație să aibă viață din belșug (Ioan 10, 10). Călătoria providențială a lui Dumnezeu cu creația continuă cu o relație testamentară cu toate creaturile (Fac. 8, 20-22). În Iisus, întreaga istorie a mântuirii, începând de la creația însăși, este revelată ca un fel de călătorie a pelerinului spre împărăția eshatologică a lui Dumnezeu, o lege „a dreptății și păcii și bucuriei în Duhul Sfânt” (Rom. 14, 17).

24. Provocarea mișcării spre o lume dreaptă și sustenabilă cheamă bisericile să dezvolte propuneri concrete și să se angajeze în activități profetice să se opună nedreptății și violenței, afirmând demnitatea umană și integritatea creației.²⁰ Printre efectele deplorabile ale nedreptății și violenței, care au efecte drastice mai ales asupra

---

²⁰ Bisericile noastre și liderii lor au dat recomandări puternice pentru o lume dreaptă și sustenabilă. Vezi, de exemplu, Patriarhul Bartolomeu al Constantinopolului, care uneori este numit „Patriarhul Verde” pentru eforturile sale ecologice (see <http://spiritualecology.org/contributor/his-all-holiness-ecumenical-patriarch-bartholomew>); and Pope Francis in his encyclical *Laudato Si'* (Encyclical Letter *Laudato Si'* of The Holy Father Francis on Care for our Common Home, May 24, 2015, http://w2.vatican.va/content/francesco/en/encyclicals/documents/papa-francesco_20150524_enciclica-laudato-si.html).

oamenilor care trăiesc în sărăcie și atrag consecințe tragice pentru generațiile viitoare, este degradarea, obiectivarea, exploatarea și comercializarea creației lui Dumnezeu. Pământul suferă de pe urma asaltului poluării aerului și a apei. Încălzirea globală a avut efecte dezastruoase asupra vieții umane, cauzând migrație de un nivel fără precedent, cauzând evacuarea pe scară largă a populațiilor indigene de pe pământurile lor ancestrale, conducând la o cădere a valorilor tradiționale și a spiritualității care avea în centru pământul. Opresiunea și marginalizarea oamenilor care trăiesc în sărăcie și degradarea creației sunt profund interrelaționate.

25. În contextul suferinței creației și a trăirii la margini, mișcarea spre unitate slujește la vindecarea întregului pământ locuit. „Biserica a fost întemeiată de Dumnezeu nu de dragul ei, ci pentru a sluji planului divin de transformare a lumii. Astfel slujirea (diakonia) aparține ființei Bisericii”²¹. Intenția Evangheliei include eliberarea creației lui Dumnezeu. Sfântul Apostol Pavel scoate în relief această perspectivă holistică atunci când afirmă: „Deci, dacă este cineva în Hristos, este făptură nouă; cele vechi au trecut, iată toate s-au făcut noi” (II Cor. 5, 17). Unitatea Bisericii decurge din această promisiune profundă. Dacă Bisericile își doresc să fie împreună în pelerinaj, pot să fie doar în contextul călătoriei spre unitatea bisericii în cadrul creației. Munca pentru vindecarea creației nu este un scop în sine. Creștinii știu că viața acestei lumi, așa cum este ea, se va sfârși. Cu toate acestea, așa cum subliniază documentul *Biserica: Spre o viziune comună*, ei sunt chemați să promoveze aici și acum însumarea tuturor lucrurilor în perfecțiunea vieții și a dragostei lui Dumnezeu.²²

V. Pacea: Trăind Evanghelia Domnului nostru Iisus Hristos într-o lume pluralistă religioasă

26. Pacea pe care o proclamă creștinii este pacea lui Hristos, „pacea care covârșește orice minte” (Filipeni 4, 7). Cuvântul ebraic *shalom* indică deplinătatea dreptății și a reconcilierii în înflorirea întregii creații. Pacea nu este simplu absența discordiei. Creștinii sunt chemați să aducă pacea cea dreaptă și reconciliatoare a lui Hristos lumii contemporane, divizată de lăcomie, inegalitate și sfâșiată de fundamentalisme religioase și seculare. În călătoria credinței, creștinii împărtășesc nădejdea reconcilierii, care este un proces complex de „adevăr, memorie, pocăință, dreptate, iertare și dragoste”²³. Aceasta înseamnă că ei nu numai simplu se retrag dintre cei care sunt diferiți de ei sau chiar dintre dușmanii lor (cf. Matei 5, 44), ci că ei

---

²¹ *The Church: Towards a Common Vision*, 58 (Geneva: WCC Publications, 2013), Credință și Constituție, doc. nr. 214.

²² *Ibid.*, 43.

²³ *Mission as Ministry of Reconciliation*, 39 (<http://www.oikoumene.org/en/resources/documents/other-meetings/mission-and-evangelism/preparatory-paper-10-mission-as-ministry-of-reconciliation>).

sunt impulsionați de dragostea lui Hristos să se miște spre dragostea reconciliantă a lui Hristos și să-l facă și pe celălalt să se întâlnească cu aceasta. „Dragostera cuprinde întregul proces de recociliere ca semn imediat al autenticității”²⁴.

27. Biserica peregrină nu este o comunitate închisă în ea însăși; mai degrabă este chemată să împărtășească vestea plină de bucurie a Evangheliei într-un mod vibrant și îmbietor în complexele realității de astăzi. Acest lucru este chiar mai evident acum când societățile contemporane devin tot mai mult caracterizate de un spirit secularizat care marginalizează sau resping cu totul credința în Dumnezeu. Suntem chemați să-L proclamăm pe Hristos și Evanghelia dreptății și a păcii într-un mod smerit, plin de respect și dialogic, care în același timp este încrezător, fidel și relevant culturilor și diferitelor societăți din întreaga lume de astăzi.²⁵

28. Scriptura proclamă atât că Dumnezeu dorește mântuirea tuturor oamenilor, cât și că există un singur mijlocitor, Iisus Hristos, „Care S-a dat pe Sine preț de răscumpărare pentru toți” (I Tim. 2, 4-5). Potrivit Evangheliei după Matei, Iisus le-a poruncit ucenicilor Săi să proclame vestea cea bună tuturor: „Drept aceea, mergând, învățați toate neamurile, botezându-le în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh, Învățându-le să păzească toate câte v-am poruncit vouă, și iată Eu cu voi sunt în toate zilele, până la sfârșitul veacului. Amin” (Matei 28, 19-20). Fiecare dintre cele patru Evanghelii se încheie cu un astfel de mandat, iar Biserica, de-a lungul veacurilor, s-a dedicat proclamării în cuvânt și în faptă a veștii celei bune a mântuirii lui Hristos. Este nevoie să se i ape mai departe în considerare cum anume să se miște creștinii împreună pe cale și cum anume poate să aibă loc această mărturie cu veridicitate și integritate, într-un context pluralist. Acest lucru trebuie să aibă loc într-un mod care împărtășește Evanghelia fără a o impune altora, recunoscând pelerinajul comun al întregii creații cu care biserica împarte lumea și invită lumea să participe la vestea cea bună (Romani 8, 22-23).

29. Așa cum spune documentul *Biserica: Spre o viziune comună*, “Creștinii de astăzi sunt mai conștienți de gama largă a religiilor diferită de a lor și de adevărurile și valorile pozitive pe care acestea le conțin.”²⁶ Creștinii recunosc, ca o chestiune de

---

²⁴ *Ibid.*, 57.

²⁵ Vezi „Christian Witness in a Multi-Religious World: Recommendations for Conduct” of the Pontifical Council for Interreligious Dialogue, the World Council of Churches and the World Evangelical Alliance, aprobat la 28 ianuarie 2011, accesibil pe: <https://www.oikoumene.org/en/resources/documents/wcc-programmes/interreligious-dialogue-and-cooperation/christian-identity-in-pluralistic-societies/christian-witness-in-a-multi-religious-world>.

²⁶ *The Church: Towards a Common Vision*, 60. În ceea ce privește această chestiune, vezi „Religious Plurality and Christian Self-Understanding” (2005) at: <http://www.oikoumene.org/en/resources/documents/other-meetings/mission-and-evangelism/preparatory-paper-13-religious-plurality-and-christian-self-understanding>.

dreptate, libertatea conștiinței religioase ca una dintre dimensiunile fundamentale ale demnității umane.²⁷ Întâlnirea lui Iisus cu femeia siro-feniciană (Marcu 7, 25-30) și cu femeia samariteancă (Ioan cap. 4) sugerează necesitatea de a respecta demnitatea umană atunci când creștinii se îndreaptă spre și se angajează în dialog cu alții, dincolo de diferențele religioase. Ei pot să împărtășească din bogățiile credinței creștine fără să facă judecăți care aparțin numai lui Dumnezeu. Mărturia creștină ar trebui să fie întotdeauna plină de respect față de cei care țin de alte credințe, realizând că, atunci când creștinii intră în dialog și aduc mărturie credinței lor cu smerenie, ei vor învăța ceva mai mult despre propria lor credință de pe urma unui astfel de interacțiuni și a experienței altora. „Împărtășirea vestei celei pline de bucurie a adevărului revelat în Noul Testament și invitarea altora la deplinătatea vieții în Hristos este o expresie a dragostei pline de respect.”²⁸ Așa cum Luca 10, 5-6 ne aduce aminte, proclamarea Împărăției lui Dumnezeu implică proclamarea păcii: într-o lume a violenței și morții dictată din motive religioase, creștinii caută să aducă mărturia păcii Prințului Păcii Care aduce viață din belșug.

30. Recunoaștem că, în lume, creștinii se află în situații diferite în ceea ce privește puterea pe care o au în societate. Acolo unde creștinii trăiesc într-o societate în care ei posedă putere, ei se angajează în dialog și mărturie dintr-o poziție sigură și încrezătoare. Totuși, o astfel de siguranță și încredere nu este situația multor creștini care sunt tolerați minimal ca grup sau care sunt persecutați. Din cele mai vechi timpuri, tradiția creștină a legat mărturia de persecuție, așa cum arată cuvântul *martyria*. În situații în care creștinii se confruntă cu amenințări, intimidare și persecuție, ei se află uniți în mărturia plină de credință a sfințeniei vieții lor în Hristos în a-și lua Crucea lor și a-I urma Lui (Marcu 8, 34). Toți creștinii sunt chemați să-și aducă aminte înaintea lui Dumnezeu martirii credinței și să se roage pentru cei care se confruntă cu persecuție din cauza violenței dictate în numele religiei. În același timp, creștinii se alătură mărturisirii lipsei de ospitalitate și persecuției de care au parte unii creștini pentru atitudinea adoptată când ei se aflau în poziție de putere. De asemenea, recunoaștem că sunt membri ai altor tradiții religioase care au oferit și continuă să ofere bunătate și ospitalitate creștinilor care se găsesc străini în propriul lor pământ.

VI. Împreună în Pelerinajul Dreptății și al Păcii

31. În spiritul chemării primilor ucenici din Ioan 1, 38-39a, Iisus i-a întrebat pe ucenici ce anume își doresc. Ei au răspuns că își doresc să știe unde anume locuiește El. Invitația pe care Iisus le-o face ca răspuns este „Veniți și vedeți”. Pelerinajul

---

²⁷ Prin termenul „libertatea de conștiință religioasă” se are în vedere nu numai libertatea religioasă, ci și libertatea de a practica propria religie în mod deplin, în limitele propriei conștiințe, ca drept fundamental al omului.

²⁸ *The Church: Towards a Common Vision*, 60.

Dreptății și Păcii invită bisericile să-L urmeze pe Iisus și să călătorească împreună spre unitatea vizibilă, astfel încât noi să putem să venim și să vedem unde locuiește El. Cuvântul „pelerinaj” sugerează mișcare, o origine și un scop, o cale care este urmată și căutată și o călătorie. Prin alegerea temei Pelerinajului Dreptății și a Păcii, CMB nu numai că a afirmat dorința de a ne mișca împreună, ci afirmă, de asemenea, că mișcarea lui este spre Împărăția lui Dumnezeu, care este o mișcare transformativă a credinței și vieții, și că este o călătorie pe care bisericile o fac împreună cu alți însoțitori, în contextul întregii lumi.

32. Acest document lansează o invitație teologică la Pelerinajul Dreptății și Păcii. O teologie a pelerinajului oferă oportunitatea de a adopta o viziune dinamică a Bisericii și a ecumenismului. Întrebarea din introducerea la această afirmație (#2) cheamă la un răspuns pozitiv. A merge și a acționa împreună pentru dreptate și pace ar trebui să aibă – și adesea are – un efect profund asupra eforturilor de a coopera cu harul lui Dumnezeu care impulsionează bisericile spre unitate vizibilă. O astfel de călătorie împreună în credință și în nădejde ar trebui să inspire – și adesea inspiră – bisericile să-și rezolve diferențele și să-și recunoască mai deplin credința și slujirea celeilalte. A merge împreună, chiar și acum când nu există unitate deplină, poate să construiască – și adesea construiește – comuniune între creștini. Și, foarte important, poate să ajute la depășirea unei caracterizări a mișcării ecumenice, care uneori a făcut eforturi să caute unitate în „doctrină” în competiție cu eforturile de a colabora în „slujire”. A fi împreună în pelerinaj implică faptul că slujirea creștină este înrădăcinată cu siguranță în credința noastră comună, în planul salvator și înnoitor al lui Dumnezeu pentru lume. Întăriți de harul și îndrumarea Duhului Sfânt, poporul lui Dumnezeu poate să răspundă împreună la invitația lui Hristos „Veniți și vedeți”.

33. Un mod de a rezuma amploarea și scopul planului mântuitor al lui Dumnezeu poate fi găsit în Epistola către Efeseni: „Făcându-ne cunoscută taina voii Sale, după buna Lui socotință, astfel cum hotărâse în Sine mai înainte, Spre iconomia plinirii vremilor, ca toate să fie iarăși unite în Hristos, cele din ceruri și cele de pe pământ - toate întru El.” (Efeseni 1, 9-10). Pelerinajul Dreptății și Păcii invită bisericile noastre să ofere împreună, chiar acum, voința lor comună de a fi deschise noilor căi în care Duhul răspunde cererii cu care creștini fără număr din întreaga lume se roagă în fiecare zi: „Facă-se voia Ta”.